

Historia Krowodrzy

Jeszcze XX wieku obszar dzisiejszej Krowodrzy słynął przede wszystkim z uprawy warzyw i pięknych ogrodów. W ciągu niespełna kilkudziesięciu lat Krowodrza przeszła ogromną metamorfozę, przeobrażając się z podmiejskich terenów rolnych w jedną z lepiej rozwiniętych dzielnic Krakowa.

Dzisiejsza V dzielnica obejmuje swoim zasięgiem część historycznej Krowodrzy wraz z Czarną Wsią i jej przysiółkiem Kawiorami, Nową Wsią i Łobzowem. Te dawne podmiejskie obszary nazywane Ogrodnikami krakowskimi mogły poszczycić się bardzo urodzajnymi ziemiemi, których plony gościły nie tylko na krakowskich stołach ale także innych polskich oraz zagranicznych miast.

W średniowieczu Krowodrza była podzielona na część należącą do księcia, zarządzaną przez mieszczan krakowskich oraz na część stanowiącą majątek biskupów krakowskich. Jeden z nich, Iwo Odrowąż przekazał krowoderską wieś sprowadzonemu do Polski Zakonowi Świętego Ducha, których członków nazywano potocznie duchakami. Krowodrza znajdowała się w ich posiadaniu aż do XVIII wieku, co było powodem wielu sporów między duchakami a krakowianami dążącymi do wyłączenia Krowodrzy spod jurysdykcji Zakonu. Po kasacji Zakonu w 1783 roku jego folwark przeszedł w ręce prywatne.

Pamiętka po obecności duchaków w Krowodrzy widnieje w jej herbie. Nad rogami występującej w herbie krowy, będącej symbolem Krowodrzy, dodano w późniejszym czasie krzyż z dwiema poziomymi belkami, który był znakiem duchaków. Nazwę Krowodrzy w XIII wieku zapisywano Crovodra. Współczesny zapis upowszechnił się pod koniec XV wieku i odnosi się do miejsca, w którym po uboju krów odbywało się skórowanie bydła.

W 1257 roku, w myśl postanowień przywileju lokacyjnego Krakowa, Krowodrza stała się wieczystą własnością miasta. Nową Wieś wydzielili z Łobzowa i lokował na prawie niemieckim Kazimierz Wielki w 1367 roku, przekazując ją pod zarząd wielkorządcom krakowskim. W XVI wieku została ona powtórnie wcielona do Łobzowa. Obecnie na jej terenie znajduje się między innymi kościół pw. św. Szczepana oraz Biprostał.

Czarna Wieś została lokowana prawdopodobnie także w XIV wieku. Na jej historycznym obszarze znajduje się dziś Park Krakowski, Park im. Henryka Jordana oraz wiele ważnych budynków, w tym Akademii Górniczo-Hutniczej, Biblioteki Jagiellońskiej oraz Muzeum Narodowego.

Dużym znaczeniem, również za sprawą Kazimierza Wielkiego cieszył się od średniowiecza Łobzów, którego mieszkańcy wyróżniali się zamożnością, smykałką do handlu i w wielu wypadkach oczytaniem. Jak można się domyśleć, tymi licznymi przymiotami niejednokrotnie wzbudzali zazdrość wśród pozostałych krakowian.

Statut Łobzowa i jego mieszkańców jeszcze bardziej podniósł Kazimierz Wielki zlecając budowę na jego terenie letniej rezydencji królewskiej. W czasie długiego funkcjonowania wielokrotnie zmieniała swojego właściciela a wśród nich, poza jej fundatorem, znalazły się żony polskich władców w tym Elżbieta Rakuszanka i Bona Sforza. Pałac był także parokrotnie przebudowywany. Gruntownego remontu wymagał zwłaszcza po potopie szwedzkim i po okresie rządów królów z dynastii saskiej. W XVIII wieku król Stanisław August Poniatowski przekazał pałac łobzowski Akademii Krakowskiej. W okresie zaborów kilkakrotnie zmieniał się charakter pałacu. Służył za szpital polowy, magazyn armii, był także siedzibą Instytutu Kadetów. Po powrocie Krakowa w granice Polski mieściła się w nim Szkoła Podchorążych. Od 1996 roku budynek dawnego pałacu należy do Politechniki Krakowskiej.

W XIX wieku wskutek wyburzenia przez Austriaków średniowiecznych murów otaczających miasto, Kraków otworzył się na swoje podmiejskie tereny, czego efektem było włączenie do niego kilku wsi. Zmienił się wtedy także status Krowodrzy, która w 1854 roku stała się gminą podmiejską.

W tym samym stuleciu Austriacy rozpoczęli w Krowodrzy budowę fortów i obwarowań. W ten sposób powstał nieistniejący już Fort 9 Krowodrza (między ulicą Chełmońskiego i Łokietka). Pod koniec XIX wieku wybudowano koszary Obrony Krajowej (ulica Siemiradzkiego) a kilka lat później szpital wojskowy przy ulicy Wrocławskiej.

W ramach otwierania się Krakowa na sąsiednie gminy pod koniec XIX wieku pojawił się [projekt Wielkiego Krakowa](#), zakładający poszerzenie granic miasta o okoliczne tereny podmiejskie, w tym o Czarną Wieś z Kawiorami, Nową Wieś (Narodową) i Krowodrzę. Projekt został zaakceptowany przez Radę Miasta i jego zdecydowanego propagatora – prezydenta Juliusza Lea w 1907 roku.

1 kwietnia 1910 roku do Krakowa przyłączono dziesięć dzielnic wraz z Krowodrzą, która liczyła wtedy ponad pół tysiąca mieszkańców i rozciągała się od alei Słowackiego po ulicę Pachońskiego na północy oraz po ulicę Grottgera i Montelupich.

Podjęto szereg prac za sprawą, których Krowodrza miała przybrać charakter wielkomiejski. Doprowadzono kanalizację i oświetlenie gazowe, powstały także liczne zakłady przemysłowe.